

УДК 37"19/20":373.3

**ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА Т.Г. ШЕВЧЕНКА
Й ГУМАНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ШКОЛИ**

Попельнюх О.І., Каминін І.М.

Автори статті досліджують основні проблеми педагогічної спадщини Т.Г. Шевченка. Аналізується історіографія вивчення поглядів поета на виховання, їх зв'язок з етнопедагогікою. Розглядається значення і вплив його поглядів на розвиток вітчизняної школи й освіти.

Ключові слова: педагогічна спадщина, етнопедагогіка, гуманізація, виховання, Т.Г. Шевченко.

**ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ Т.Г. ШЕВЧЕНКО
И ГУМАНИЗАЦИЯ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ШКОЛЫ**

Попельнюх А.И., Камынин И.Н.

Автори статті досліджують основні проблеми педагогічного насліддя Т.Г. Шевченка. Аналізується історіографія вивчення поглядів поета на виховання, їх зв'язок з етнопедагогікою. Розглядається значення і вплив його поглядів на розвиток вітчизняної школи й освіти.

Ключевые слова: педагогическое наследие, этнопедагогика, гуманизация, воспитание, Т.Г. Шевченко.

**THE PEDAGOGICAL LEGACY OF T.H. SHEVCHENKO
AND HUMANIZATION OF NATIONAL SCHOOL**

Popelnyukh O.I., Kamynin I.M.

The authors study the main issues of T.H. Shevchenko's pedagogical legacy. The historiographic analysis of the poet's views on educational issues and their connection with ethnopedagogics is carried out. The relevance and influence of his views on the development of national school and education are being considered.

Key words: pedagogical legacy, ethnopedagogics, humanization, education, T.G. Shevchenko.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної педагогічної науки й освітньої практики особливої актуальності набуває звернення до проблем освіти й виховання, які можна віднайти в спадщині відомих українських педагогів і просвітників минулого. Новий етап осучаснення й оновлення освіти – це тенденція скерованості навчально-виховного процесу на особистість дитини, і для її практичного втілення потрібний досвід педагогів минулого. Своєрідність їх творчості вимагає поваги до людинотворчих педагогічних узагальнень і висновків кожного з них.

Провідні вітчизняні вчені (А.М. Бойко, М.Д. Євтух, В.Г. Кремень, М.В. Левківський, Н.С. Побірченко, С.М. Сисоєва, О.В. Сухомлинська та ін.) розглядають національну педагогічну спадщину як невід’ємний складник і обов’язкову передумову поступу сучасної науки. Аналізуючи творчі здобутки вчених минулого з позицій сучасності, як відзначає, приміром, А.М. Бойко, маємо акцентуватися на тому, що є співзвучним інноваційним течіям сучасності, об’єктивно виявляючи в їх працях неминущі цінності для педагогічної науки й сьогоденної практики [2, с. 450].

У контексті таких актуалітетів, як переконують науковці, маємо досліджувати не лише спадщину педагогів і просвітників минулого, а й творчість представників вітчизняної культури, які, безперечно, (що демонструють і сучасні дослідження) мали певні погляди на проблеми розвитку української освіти, навчання, а надто національного виховання. Однією з непересічних особистостей в історії не лише національної літератури, а й української педагогічної думки є Т.Г. Шевченко. Творчість поета завжди привертала увагу науковців, педагогів, дослідників вітчизняної педагогічної думки, фахівців з етнопедагогіки.

Метою статті визначаємо компендіум основних наукових робіт щодо аналізу педагогічної спадщини Т.Г. Шевченка. Виховний потенціал його літературного доробку був предметом аналізу (тією чи іншою мірою) як в окремих роботах (В.Я. Герасименко [2], І.Я. Заєць [5], Н.П. Калениченко [6], М.П. Кралюк [7], А.Р. Мазуркевич [9], Д.Т. Федоренко [12] та ін.), так і в підручниках та посібниках нашого часу з історії вітчизняної педагогічної думки і школи (Л.В. Артемова [1, с. 165-173], А.М. Бойко [3, с. 250-259], М.В. Левківський [8, с. 10-111], В.А. Мосіяшенко [10, с. 64-66], С.О. Сисоєва [11, с. 102-104],

О.В. Сухомлинська [4, с. 258-266] та ін.). За нашими спостереженнями, найбільш повною й вичерпною стосовно аналізу педагогічної спадщини Т.Г. Шевченка, хоча з певним ідеологічним відтінком, (що цілком зрозуміло, зважаючи на час) є робота відомого педагога С.Х. Чавдарова „Педагогічні ідеї Тараса Григоровича Шевченка”, що вийшла друком ще 1953 року [13].

Погляди поета на виховання та навчання, його думки з цих питань можемо легко віднайти в його поетичних творах, повістях, драмах, щоденнику й листуванні. Думки Т.Г. Шевченка про освіту народу, виховання дітей не можна штучно відділити від усєї його творчості, яка була в минулому великим джерелом виховання народу й не втратила своєї життєдайної сили сьогодні. Проте, варто звернути увагу на той момент, що дослідники творчості поета радянського періоду робили акцент на революційному спрямуванні його поглядів і переконань [2; 5; 6; 9], в той же час сучасні науковці перш за все аналізують зв'язок його педагогічної спадщини з етнопедагогікою, гуманістичними, загальнолюдськими цінностями [7; 10; 12].

Аналіз джерельної бази показав, що виховний потенціал творів Т.Г. Шевченка за радянських часів аналізували переважно фахівці з історії української літератури. В роботах цього періоду відмічалось значення поглядів поета на розвиток революційно-демократичного руху, їхню інтернаціональну сутність. Так, приміром, А.Р. Мазуркевич виділяє перш за все те, що в думках Т.Г. Шевченка про виховання є багато спільного з поглядами В.Г. Белінського [9, с. 68]. Автор відзначає, що поет виховував почуття братства росіян та українців насамперед для їх спільної боротьби проти самодержавства й кріпосництва [9, с. 72], а його творчість яскраво відображає благотворний і вирішальний вплив великої російської культури на розвиток культури українського й усіх братських народів СРСР [9, с. 79]. Грізною зброєю Т.Г. Шевченка за народну освіту, піднесення класової самосвідомості трудящих називає сатиру поета В.Я. Герасименко [2, с. 9]. Разом з тим, радянські дослідники підкреслювали і значення „Южнорусского букваря” для розвитку недільних шкіл [2, с. 11], й оцінку поетом народної педагогіки, її значення в вихованні [9, с. 72-73].

Як уже зазначалось, сучасні науковці перш за все зосереджують увагу на загальнолюдських цінностях переконань Т.Г. Шевченка, його поглядах на національне виховання, зв'язок з етнопедагогікою [12, с. 59], акцентується увага на переконаннях поета щодо значення освіти [11, с. 102-103], чинники формування особистості [1, с. 168-169]. Безперечним визнанням внеску поета, його впливу на розвиток вітчизняної педагогічної думки і школи є аналіз його спадщини, зроблений Н.П. Дічек в фундаментальній праці „Українська педагогіка в персоналіях” за ред. академіка О.В. Сухомлинської (2005) [4, с. 258-266].

Отже, педагогічні погляди Т.Г. Шевченка, відтворені в літературі, охоплюють широке коло проблем виховання й навчання і є втіленням національного виховного ідеалу, продовженням постулатів і традицій української етнопедагогіки. Ідеї поета, безумовно, впливали на розвиток і становлення вітчизняної школи й освіти, їх гуманістичного спрямування. Вважаємо, що подальшого наукового пошуку потребує аналіз спадщини Великого Кобзаря як *системи* поглядів на виховання й навчання, а також дослідження впливу ідей Т.Г. Шевченка на педагогічні переконання відомих вітчизняних педагогів II пол. XIX ст. Б.Д. Грінченка, М.В. Драгоманова, С.Ф. Русової та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: Підручник / Л.В. Артемова. – К. : Либідь, 2006. – 424 с.
2. Герасименко В.Я. Т.Г. Шевченко в боротьбі за народну освіту / В.Я. Герасименко // Рад. шк. – 1961. – № 3. С. 8-26.
3. 20 видатних українських педагогів: підручник / [А.М. Бойко, В.Д. Бардінова та ін.; під заг. ред. А.М. Бойко]. – К.: ВД „Професіонал”, 2004. – 576 с.
4. Дічек Н.П. Шевченко Тарас Григорович / Н.П. Дічек // Українська педагогіка в персоналіях: [у 2 кн.]. – Кн 1: Навч. посіб. / [за ред. О.В. Сухомлинської]. – К. : Либідь, 2005. – С. 258-266.
5. Заєць І.Я. Освітньо-виховні проблеми в повістях Т.Г. Шевченка / І.Я. Заєць // Рад. шк. – 1961. – № 3. – С. 22-26.
6. Калениченко Н.П. Співець праці і свободи / Н.П. Калениченко // Рад. шк. – 1961. – № 3. – С. 16-19.
7. Кралюк П.М. Педагогічні погляди Шевченка [Електронний ресурс] / Кралюк Петро Михайлович. – Режим доступу: www.simya.com.ua/articles/45/8103/